

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
 ФАКУЛТЕТ:АРХИТЕКТОНСКО-ГРАЂЕВИНСКО-ГЕОДЕТСКИ

ИЗВЈЕШТАЈ
о оцјени урађене докторске тезе

ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

На сједници Наставно-научног вијећа Архитектонско-грађевинско-геодетског факултета Универзитета у Бањој Луци која је одржана 02.04.2015.године, на основу члана 54. Статута Универзитета у Бањој Луци, донешена је Одлука бр.14/3.346/15 којом је образована Комисија за оцјену и одбрану докторске дисертације кандидата мр Малине Чворо, дипл.инж.арх., под називом „ТРАНСФОРМАЦИЈА ПРИОБАЉА У ФУНКЦИЈИ УНАПРЕЂЕЊА ИДЕНТИТЕТА ГРАДОВА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ И БИХ“, у саставу:

1. др Владан Ђокић, редовни професор, ужа научна област: Урбанизам и просторно планирање, Архитектонски факултет Универзитета у Београду – члан и ментор,
2. др Љиљана Дошенивић, ванредни професор, ужа научна област: Урбано шумарство, Шумарски факултет Универзитета у Бањој Луци – предсједник,
3. др Миленко Станковић, редовни професор, ужа научна област: Архитектонско пројектовање, Архитектонско-грађевинско-геодетски факултет Универзитета у Бањој Луци – члан.

1. УВОДНИ ДИО ОЦЈЕНЕ ДОКТОРСКЕ ТЕЗЕ

Докторска дисертација кандидата мр Малине Чворо, под насловом „ТРАНСФОРМАЦИЈА ПРИОБАЉА У ФУНКЦИЈИ УНАПРЕЂЕЊА ИДЕНТИТЕТА ГРАДОВА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ И БИХ“ има укупно 279 страна + четири стране прилога. Научно истраживачки рад је илустрован са 112 слика, 8 табела, 17 графикана и једним анкетним упитником. Рад садржи 239 напомена (енднота) У оквиру текста је и библиографија од 130 наслова као и попис поријекла прилога на девет страна.

Основни текст дисертације подјелен је на седам поглавља. Садржај дисертације дат је детаљно, до нивоа одјељака свих поглавља.

Наслов рада је јасно формулисан и разумљив, прецизно описује предмет истраживања и у потпуности указује на садржај истраживања:

У оквиру првог поглавља, **Увода**, дефинисани су мотив и предмет истраживања, научни циљ истраживања, задаци истраживања, основне хипотезе, методе истраживања, научна и друштвена оправданост истраживања, резултати истраживања и њихова практична примјенљивост, те критички осврт на досадашња истраживања.

Друго поглавље под називом **Феномен приобаља**, посвећено је дефинисању појма и разматрању основних карактеристика приобаља као специфичног градског простора. Истраживање приобаља у циљу разумијевања његовог постојећег стања и могућег развоја, дато је кроз основне карактеристике којима је дефинисан градски простор: физичку структуру – форму, организацију садржаја – функцију и културни идентитет средине. Истраживање градског приобаља као једно од својих тежишта садржи и историјски преглед развоја приобаља као феномена, првенствено у европским и америчким градовима, зарад дубоке повезаности ових специфичних подручја са настанком града и његовим цјелокупним развојем.

У трећем поглављу, **Трансформација приобаља**, су на основу морфолошких принципа у истраживању утврђене фазе трансформације у развоју градског приобаља. Трансформација приобаља је посматрана кроз три основне фазе: настанак градова на обали, опадање значаја и напуштање приобаља и поновно откривање приобаља као дио савременог процеса урбане обнове. Посебан осврт је дат на трансформацију приобаља у контексту теорија урбаног дизајна, те потенцијала простора на економском, еколошком и социо - културном нивоу.

У четвртном поглављу, **Анализа приобаља у градовима Републике Српске и БиХ**, дате су опште карактеристике и хидрографске прилике посматраног подручја, те приказане историјске особености развоја простора приобаља кроз анализу релевантних примјера градова на овом подручју. Детаљно су дефинисани критеријуми анализе приобаља градова, који се посебно односе на физичке и функционалне карактеристике, те културни и визуелни идентитет.

У петом поглављу, **Особености приобаља одабраних градова истраживања**, извршен је избор по областима и према припадности ријечном сливу градова Републике Српске. Анализиране су карактеристике одабраних градова истраживања, Градишке, Бања Луке и Требиња: природни услови у приобаљу, историјске особености, безбједност од поплава, урбане цјелине, функција приобаља, обална вегетација и идентитет. Посебан нагласак је стављен на анализу резултата спроведеног анонимног анкетирања корисника простора приобаља у циљу одређивања значаја и начина коришћења приобаља одабраних градова.

У шестом поглављу, **Препоруке за будуће трансформације приобаља у функцији унапређења идентитета градова Републике Српске и БиХ**, извршена је вриједносна анализа особености приобаља одабраних градова истраживања и дата стратегија унапређења идентитета градова кроз трансформацију простора приобаља. У циљу формулисања одређених препорука за унапређење простора приобаља објашњене су вриједности које ови специфични урбани простори садрже у себи: разумљивост, разноврсност, континуитет, интеграција и комфор. Дефинисане су смјернице које је могуће примјенити приликом трансформације приобаља у градовима посматраног подручја и путем којих би се могао остварити утицај на обликовање и унапређење појединачних приобалних простора.

У седмом поглављу, **Закључна разматрања**, сублимирани су резултати истраживања, провјерени полазни ставови о мотиву и предмету истраживања и изведени закључци. Такође је дефинисан допринос рада и дати правци даљег истраживања.

Текст дисертације, заједно са илустрацијама (слике, табеле, графикони, анкета) чини јединствену цјелину, што олакшава прегледност самог истраживања. Уз илустрације су дате неопходне информације, а напомене су дате у виду енднота.

Структура истраживања је јасно назначена насловима и поднасловима, а попис илустрација и литературе је дат прецизно, уз све потребне податке.

2.УВОД И ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ

У домену архитектуре и урбанизма постоји константна потреба за сагледавањем квалитета приобалног урбаног простора. Савремена истраживања у области развоја градова се студиозно баве темама које дају ново значење приобаљу градова, а у контексту потенцијала које ови простори имају непосредно за њихов развој. Градске обале, на споју природног и изграђеног амбијента, добијају могућност да се у оквиру њих развијају различите градске функције, а избор приступа у планирању простора, организацији садржаја и активности обезбјеђују и афирмишу интеграцију града и воде.

Теоријска истраживања довела су до података који указују на значај постојања карактеристичне слике града као базе за стварање препознатљивог идентитета мјеста. У вријеме када под утицајем убрзане урбанизације и глобализације нестају специфичности урбаних структура и предјела уопште, очување особености одређеног простора има велики значај за успостављање веза између корисника и урбаног окружења. У том смислу, предмет овог истраживања је преваходно могућност трансформације градског простора у приобаљу, сагледаван у односу града према води кроз вријеме, као и потенцијали и перспективе развоја.

Основни циљ истраживања представља разумијевање феномена приобаља, а на основу анализе његових карактеристика у градовима Републике Српске и БиХ указује се на могућности развоја приобаља у функцији унапређења урбаног идентитета градова.

Посебни циљеви овог истраживања су дефинисање општег значаја природног елемента ријеке у урбаној средини, оцјена примјенивости позитивних искустава у унапређењу приобаља и услова живота у граду кроз процесе урбане обнове градова у развијеним срединама, сагледавање различитих општих фактора који су утицали на настанак градова и њихов развој на обали ријеке у специфичностима локалне средине, морфолошка истраживања приобаља посматраних градова Републике Српске и БиХ као полазиште на плану утврђивања вриједности урбаног амбијента у временском пресеку, проучавање приобаља Бања Луке, Градишке и Требиња у циљу извођења закључака о особеностима физичке одређености природним и изграђеним и нивоу активности које се у приобаљу остварују, посматрање генезе урбаног идентитета средине у свијетлу историјске промјене структуре града као и промјене односа према приобаљу у циљу стварања адекватне методологије за унапређење и развој простора приобаља градова, те креирање позитивне климе, односно стварања предуслова за усмјеравање оних интервенција у простору које би помогле развоју приобалног простора градова Републике Српске и БиХ.

У раду је коришћена обимна литература од 130 наслова. На основу анализа критички је вреднована и бирана литература која се односи на област очувања и унапређења квалитета животне средине. Истраживања из ове области чине посебну групу интересовања битних за дефинисање појма трансформације приобаља које је виђено кроз усклађивање развоја града са очувањем и унапређењем квалитета животне средине: Атанацковић, Ј., Јавни простори обала насеља Војводине, магистарска теза, Нови Сад: Департман за Архитектуру, Факултет техничких наука Универзитета у Новом Саду, 2004., Givoni, B., *Climate Consideration in Building and Urban Design*, New York: Van Nostrand Reinhold, 1999., Живковић, Ј., Утицај еколошких захтева на обликовање отворених рекреативних простора у граду, Магистарска теза, Београд: Архитектонски факултет Универзитета у Београду, 2000., Живковић, Ј., Рекреација и туризам у функцији ревитализације градских речних приобаља, зборник радова Реконструкција и ревитализација града, Београд:

Друштво урбаниста Београда, 2006., Lockwood, Ch., On the Waterfront, Grid, Harvard Business Review, 2006., Михајловић, М., Градско приобаље - генератор развоја града, Ниш: Наука + пракса 13, 2010., Mlinar, Z., Individuacija i globalizacija v prostoru, Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1994., Mc Cool S.F., Clark R.N., Stankey G.H., Water and People Challenges at the Interface of Symbolic and Utilitarian Values, General Technical Report PNG-GTR-729, Portland: USDA, 2008., Olaj, A., Gabrijelčič, P., Fikfak, A., Urbani obvodni javni prostor – reka kot razvojni generator, Ljubljana: Geodetski vestnik 56-1, 2012., Syala, N. Latip, A., Contextual integration in Waterfront Development, Nottingham: University of Nottingham, School of Built Environment, 2011., Falk, N., Turning the tide: British experience in regenerating urban docklands, European port cities in transition, London: Belhaven Press, 1992., Hoyle, B., Water transport and urban development: Some geographical perspectives and propositions, New York: Springer Science+Business Media, GeoJournal, 31(4), 1993., Hoyle, B., Global and local change on the Port - City Waterfront, Geographical Review, Volume 90-3, 2000., Cvoro, M., Problems and potentials of waterfronts in town and cities in the Republic of Srpska; Scientific monograph Browninfo. Banja Luka: Faculty of Architecture, Civil Engineering and Geodesy, 2014.

Друга група информација битних за предметно истраживање бави се морфолошким истраживањима у урбанизму. Истраживања у области урбане морфологије чине посебну групу интересовања с обзиром на феномен приобаља као специфичан сегмент урбане структуре града. У кључну литературу и документе из ове области спадају: Васон, Е.Н., Design of Cities, London: Thames&Hudson, 1995., Ваништа – Лазаревић, Е., Обнова градова у новом миленијуму, Београд: Classic map studio, 2003., Глигоријевић, Ж., Урбо рециклажа – метод и примјена у урбанистичком планирању, Магистарска теза, Београд: Архитектонски факултет Универзитета у Београду, 1999., Ђокић, В., Урбана морфологија: град и градски трг, Београд: Архитектонски факултет Универзитета у Београду, 2004., Зите, К., Уметничко обликовање градова, Београд: Грађевинска књига, 2004., Kostof, S., The City Shaped; Urban Patterns and Meanings Through History, New York: Bulfinch Press, 2004., Kostof, S., The City Assembled; The Elements of Urban Form Through History, London: Thames&Hudson, 2005., Кошир, Ф., Zamisel mesta, Ljubljana: Slovenska matica, 1993., Lynch, К., Слика једног града, Београд: Грађевинска књига, 1994., Мамфорд, Л., Град у историји, Београд: Book&Marso, 2006., Morris, A. E. J., History of the urban form before the Industrial Revolutions, New York: Longman Scientific & Technical, 1994., Никезић, З., Урбана средина и урбанизација, скрипта, Београд: Архитектонски факултет Универзитета у Београду, 1996., Norberg – Schulz, Ch., Становање, станиште, урбани простор, кућа, Београд: Грађевинска књига, 1990., Петровић Балубцић, М., Река и градски простори у Србији, Београд: Задужбина Андрејевић, 2013., Priebes, A., Hafen und Stadt: Nutzungswandel und revitalisierung alter haffen als herausforderung fur Stadtentwicklung und Stadtgeographie, Stuttgart: Geographische Zeitschrift 86 Н1, 1998., Радовић, Р., Форма града – Основе, теорија и пракса, Нови Сад: Орион Арт Београд, 2003., Роси, А., Архитектура града, Београд: Грађевинска књига, 1996., Turner, Т., City as a Landscape, London: E&FN SPON, 1996., Cullen, G., Градски пејзаж, Београд: Грађевинска књига, 1990.

Трећа група информација је везана за искуства реализованих успјешних трансформација приобалних простора, посебно у европским и америчким градовима. Оне су везане за захтјеве ревитализације и регенерације приобаља приликом обнове градова. У кључну литературу из ове области спадају: Gastil, R.W., Beyond the edge: New Yorks new waterfront, New York: Princeton Architectural Press, 2002., Gospodini, A., European Cities in Competition and the New Uses of Urban

Design, Madrid: Journal of Urban Design, Volume 7-2, 2002., Koolhaas, R., Mau, B., Office for Metropolitan Architecture – OMA, S,M,L,XL, New York: The Monacelli Press, Inc., 1995., Meyer, H., City and Port: Urban Planning as a Cultural Venture in London, Barcelona, New York and Rotterdam, Changing Relations between Public Urban Space and Large Scale Infrastructure, Utrecht: International Books, 1993., Moughtin, C., Mertens, M., Urban Design: Street and Square, Oxford: Architectural Press, 2003., Owen, J., The water's edge: The space between buildings and water, Chichester: Ellis Horwood Limited, 1993., Salgado, M., Lourenco, N., Portas, N., Tostoes, A., De Matos, J.S., Atlas Urbanistico de Lisboa, Lisboa: Argumentum Edicoes, 2006., Takahashi, N., Changes in Tokyo's waterfront environment, Japanese urban environment, уредници: Golany, G. S., Hanaki, K., Koide, O., New York: Pergamon, 1998., Fernandez Per, A., Arpa, J., The Public Chance: Nuevos paisajes urbanos, Vitoria-Gasteiz: a+t ediciones, 2008., Holzer, Ch., Hundt, T., Luke, C., Hamm, O.G., Riverscapes: Designing Urban Embankments, Basel: Birkhauser Verlag AG, 2008., Џејкобс, Џ., Градови и богатство нација: принципи економског живота, Нови Сад: Mediterran Publishing, 2010., Џејкобс, Џ., Смрт и живот великих америчких градова, Нови Сад: Mediterran Publishing, 2011.

Четврта група информација се бави сагледавањем и анализирањем података везаних за конкретан предмет рада: урбанистичке карактеристике градова Републике Српске, а посебно Градишке, Бања Луке и Требиња. Оне поред пројектне, планерске и друге документације која се односи на постојеће стање приобаља обухватају и релевантне услове везане за развој одабраних градова: Буловић, Џ., Прошлост Градишке, Градишка: Српско просвјетно и културно друштво Просвјета, 2005., Дошеновић, Љ., Давидовић, Ј., Мјесто и функција објеката хортикултуре у процесу одрживог развоја урбане матрице Требиња, Бања Лука: Агрознање, вол.13, бр3, 2012., Милојевић, Б., Утицајни фактори на урбану трансформацију - примјер неких градова БиХ у новијој историји / 1945 – 2005 /, докторска дисертација, Бања Лука: Архитектонско грађевински факултет Универзитета у Бањој Луци, 2009., Musa, S., Razmjestaj naselja u Bosni i Hercegovini, Mostariensia 22, Mostar: Sveučilište u Mostaru, 2005., Стефановић, В., Беус, В., Бурлица, Џ, Диздаревић, Х., Вукореп, И., Еколошко - вегетацијска рејонизација Босне и Херцеговине, Сарајево: Шумарски факултет, 1983., Храбак, Б., Општи урбани развитак Бање Луке до рата 1683 - 1699, Историјски зборник 1, Бања Лука: Институт за историју, 1980., Чворо, М., Могућности трансформације градских тргова у градовима западног дијела Републике Српске, Магистарска теза, Бања Лука: Архитектонско - грађевински факултет Универзитета у Бањој Луци, 2006., Шево, Љ., Урбанистички развој Бање Луке, Бања Лука: Завод за заштиту споменика културе и природе Бања Лука, 1996.

На основу прегледа наведене литературе видљиво је да постоје обимна инострана савремена истраживања из предметне области. Истраживање даје информације, моделе, препоруке и методологију за унапређење идентитета градова Републике Српске и БиХ путем трансформације урбаног приобаља кроз нивое који су повезани са карактеристикама изграђеног простора и активностима, односно сврхом тог простора.

Посебан допринос овог научног истраживања је указивање на значај приобаља као изразито драгоцјене просторне позиције између града и ријеке, те подстицање његове планске и систематичне трансформације кроз давање смјерница за будуће активности у простору. Дати предлози представљају подлогу за даља истраживања у циљу обнове јавних градских простора, стварање стратегија, методолошких приступа и прописа за пројектовање и планирање.

3. МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД РАДА

У овом научном раду је истраживан феномен односа ријеке као природног елемента и урбане средине као људске творевине. Њихов међусобни однос је сагледан кроз теме које се тичу просторно - програмских, перцептивних, естетских и културних потенцијала који у великој мјери одређују идентитет мјеста.

У циљу дефинисања постојећих интегралних регионалних одлика градова Републике Српске и БиХ, а потом и у сврху утврђивања препорука за могуће правце развоја приобаља, издвојени су типични примјери градова. Основни критеријум одабира типичних примјера градова је утврђивање природних фактора који су значајно утицали на начин и мјесто настанка насеља, као и на његов развој поред ријеке. Град је као најсложенија творевину људског дјеловања посматран у овом научном истраживању првенствено кроз његов историјски развој и просторне карактеристике.

Истраживање се састоји из неколико тематских и методских цјелина:

- Идентификација и анализа утицајних фактора значајних за настанак градова на обали ријеке и њихов развој у специфичностима локалне средине,
- Анализа посматране генезе урбаног идентитета средине у свијетлу историјске промјене структуре града као и промјене односа према приобаљу,
- Анализа резултата актуелних искустава у унапређењу приобаља и услова живота у граду кроз процесе урбане обнове градова у развијеним срединама,
- Анализа особености градова Републике Српске и БиХ проистеклих оствареним контактом природног елемента воде и урбане структуре,
- Идентификација и дефинисање одабраних примјера градова примјерених за детаљно истраживање феномена урбаног приобаља,
- Анализа и евалуација смјерница за унапређење постојећег стања приобаља на примјерима градова Републике Српске одабраних за детаљно истраживање феномена урбаног приобаља и идентитета мјеста.

Рад на овом истраживању подразумијевао је прикупљање широког спектра информација. У докторској дисертацији која се бави истраживањем трансформације приобаља у функцији унапређења идентитета градова Републике Српске и БиХ кроз примјере одабраних градова, истражене су примарне и секундарне библиографске јединице, од важности за предмет истраживања.

Основне информације и сазнања релевантне за предмет истраживања су добијене анализом доступне архивске и картографске грађе, периодике, просторно – планске документације (просторни, урбанистички и регулациони планови), стратегија и студија везаних за регулацију и управљање простором приобаља, те фотографске документације о анализираним градовима. Практична сазнања су заснована на информацијама и подацима добијеним непосредним теренским радом, те анонимним анкетањем корисника простора приобаља одабраних градова истраживања: Бања Луке, Градишке, Приједора, Новог Града, Зворника, Требиња и Дервенте.

Као репрезентативни узорци истраживања одређена су три града у Републици Српској: Градишка, Бања Лука и Требиње. Основни критеријум за одређивање репрезентативних узорака истраживања су условљеност припадношћу ријечном сливу. Упоредно су анализирани и приказани примјери градова који су свој настанак и развој везали за водени ток, а који су посматрани кроз више критеријума: позиционирање урбане структуре у односу на ријеку, морфолошке и топографске карактеристике, развијеност физичке структуре у приобаљу, постојање

јавних простора у приобаљу, обална вегетација, приступачност, дистрибуција садржаја и наслеђе.

Физичка и просторна структура града је у истраживању дефинисана као израз стално промјенљивих економских, социјалних, политичких и духовних структура заједнице, као и последица природних и геоморфолошких фактора, степена развијености технике и технологије. Зато је, као основни метод истраживања примјењен принцип, да је физичку и просторну структуру града потребно проучити не као већ готов изграђени облик, него су анализирани прије свега процеси и законитости њеног настанка.

У предметном раду није дошло до измјена у односу на план истраживања који је дат приликом пријаве докторске тезе. У оквиру израде тезе коришћено је неколико научних метода примјерених одређеним фазама и циљевима рада, уз помоћ којих је перманентно провјеравана научна заснованост постављених хипотеза. Истраживање обухвата шест основних садржајних дијелова који подразумевају више различитих научно - истраживачких метода. У раду су предвиђене опште, основне, посебне и специфичне научне методе истраживања.

У теоретском, другом и трећем, дијелу истраживања дефинишу се, прије свега, појам који одређује оквир предмета истраживања – трансформација, а затим и предмет истраживања – приобаље. Дакле, дефинишу се појмови, њихова основна својства и карактеристике путем систематизације и класификације доступне научне и стручне грађе из релевантних области. Њиховим сагледавањем је омогућена научна типологизација, дескрипција и дефинисање улазних података за даље истраживање.

У четвртој дијелу истраживања дата је анализа која обухвата примјере градова који су своју локацију везали за водени ток или водену површину и дају увид у стање приобаља у градовима Републике Српске и БиХ. Специфичности овог феномена у градовима посматраног подручја израз су околности у којима су настајали и развијали се. За одабране примјере приобаља у градовима структурно и упоредо су анализирани елементи њихове форме и функције. Истраживање је указало на међузависности и значај формираних структура у приобаљу и самог воденог тијела. Пети сегмент рада огледа се у прикупљању релевантних података о студираним случајевима приобаља у Градишци, Бањој Луци и Требињу, а у циљу његовог унапређења. Утврђивањем и анализом затеченог стања, анонимним анкетирањем корисника простора приобаља и анализом добијених података извршена је категоризација основних типова приобаља као и анализа квалитета коју приобаље добија посједовањем одређених специфичности. Компаративном методом, спроведеном на основу анализе резултата анкетирања и практичним сазнањима стеченим на терену, извршена је категоризација особености простора приобаља одабраних градова.

Резултати рада су синтетизовани у контекст могуће примјене добијених сазнања, прије свега за потребе планерско – пројектантске праксе. Уз претходну класификацију потенцијала и недостатака простора приобаља, конкретизоване су финалне препоруке за цјеловит приступ у трансформацији приобаља у функцији унапређења идентитета градова Републике Српске и БиХ.

За предвиђање даљег развоја простора приобаља у градовима посматраног подручја, коришћена је генетичка синтеза / закључивање о трендовима развоја /, а за предлоге очувања специфичног идентитета градова који су свој положај и развој везали за воду, структурална синтеза. У последњој фази рада синтезом добијених резултата изведени су и систематизовани закључци овог научног истраживања.

4. РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

Резултати истраживања у оквиру докторске дисертације су потврдили полазне хипозе.

Научни допринос овог истраживања дат је у следећем:

- Анализом теоријских поставки, студија случаја и сублимацијом свих расположивих података за предметни простор, са низом компаративних вредновања, створена је општа слика о стању приобаља у градовима Републике Српске и БиХ,
- Постављени критеријуми за типологизацију простора приобаља дају основу за нови приступ проблему у фази вредновања особености појединачних примјера приобаља у градовима,
- Успостављена је методологија и дате препоруке за унапређење и развој постојећег простора приобаља на нивоу посматраних градова у Републици Српској и БиХ.

Тема ове докторске дисертације је актуелна како са теоријског, тако и са практичног становишта, јер је усмјерена на истраживање примјене адекватних мјера за унапређење постојећег стања приобаља градова Републике Српске и БиХ, а у циљу унапређења карактера мјеста и квалитета животне средине уопште. Допринос науци огледа се у јединствености истраживања које до сада на овај начин није спровођено на нашим просторима, те као такво представља унапређење знања из области архитектуре и урбанизма. Практична примјена резултата ове дисертације односи се на стварање базе података, унапређење сазнајног аспекта, отварање могућности за нова истраживања, препознавање процеса, праћење промјена и унапређење архитектонске и урбанистичке струке.

Ново промишљање у обликовању приобаља градова Републике Српске и БиХ кроз афирмисање ове значајне теме указује на могуће правце развоја специфичног простора приобаља кроз интеграцију природних и створених елемената. Резултати оваквог приступа у процесу планирања у коначној фази резултују развојем ових специфичних подручја, доводе до новог квалитета градског живота, интеграције друштвене заједнице и новог успостављања идентитета, карактера мјеста.

Предметно истраживање даје информације, моделе и методологију за вредновање особености приобалне зоне града гдје се остварује непосредан контакт изграђених урбаних структура са природним феноменом воде. Посебан допринос истраживања је приказ смјерница за унапређење идентитета градова у Републици Српској и БиХ са аспекта трансформације простора урбаног приобаља. Дати приједлози за конкретне примјере одабраних градова представљају подлогу за даља истраживања у циљу унапређења приобаља као простора од јавног значаја и његове способности да задовољи разноврсне потребе корисника. С обзиром да не постоје идентичне ситуације реализоване у простору приобаља, препоручени принципи за његову трансформацију дати су генерално.

Ово истраживање указује на значај приобаља на изразито драгоцјеној позицији између града и ријеке, те подстиче његову планску и систематичну трансформацију. Карактеристике природног окружења, укључујући и ријеку која протиче кроз град, имају пресудан утицај на формирање визуелног идентитета свих посматраних градова. У истраживању је указано на особине приобаља које доприносе његовом квалитету, а у коначној фази рада су формулисане смјернице као основна форма помоћу које је могуће усмјерити акције развоја приобаља и које би се могле примјенити у његовој савременој трансформацији. За приобаље у градовима Републике Српске и БиХ дефинисан је скуп вриједносних карактеристика:

разумљивост, разноврсност, континуитет, интеграција и комфор.

У домену архитектуре и урбанизма постоји константна потреба за сагледавањем квалитета приобалног урбаног простора. Савремена истраживања се у области развоја градова студиозно баве темама које дају ново значење приобаљу градова, а у контексту потенцијала које ови простори имају непосредно за развој града. Обезбјеђивањем вишеструких вриједности простора приобаља повећава се његов значај / функционални, естетски, еколошки / који има за град. На основу дефинисаних карактеристика приобаља одабраних градова истраживања, као посебан допринос истраживања дате су смјернице у којима се препоручује начин на који је могуће утицати на процес трансформације приобаља наших градова: повећање доступности приобаља, приобаље као простор заштите природних вриједности у урбаној средини, приобаље као простор очувања културног идентитета, комплексност функција и садржаја, унапређење интеграције града и ријеке развојем јавног простора, нови физички оквир простора приобаља и повећање степена урбаног комфора у приобаљу.

Будућност приобаља у градовима Републике Српске и БиХ, схваћена је у контексту очувања и унапређења градског културног пејзажа као саставног дијела идентитета града. Добијени резултати истраживања представљају подлогу за даља истраживања у циљу обнове и унапређења простора приобаља као специфичног простора у градовима Републике Српске и БиХ, стварање стратегија, методолошких приступа и прописа за њихово планирање, пројектовање и изградњу.

Сумирајући резултате истраживања као и закључке изведене на основу њих, Комисија сматра да је кандидат остварио значајан научни допринос у области архитектонског и урбанистичког планирања и пројектовања.

5. ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ

Докторска дисертација мр Малине Чворо, под насловом „ТРАНСФОРМАЦИЈА ПРИОБАЉА У ФУНКЦИЈИ УНАПРЕЂЕЊА ИДЕНТИТЕТА ГРАДОВА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ И БИХ“ представља значајан научно истраживачки рад, који доприноси формирању и употпуњавању знања у области архитектонског и урбанистичког планирања и пројектовања.

Урбано приобаље и препоруке за његову трансформацију и унапређење, су свеобухватно истражене на примјеру одабраних градова, Градишке, Бања Луке и Требиња. Овим студиозним радом, кандидат се уврстио у уски круг истраживача који се баве урбаном трансформацијом отворених градских простора у оквиру архитектонског и урбанистичког пројектовања и планирања. У својој тези кандидат је доказао да је феномен приобаља, коме се посвећује недовољно простора у савременој архитектонској и урбанистичкој научној и стручној литератури у Републици Српској, интегрални дио укупних напора ка унапређењу идентитета наших градова.

Након пажљиво вођеног истраживачког поступка, који је обухватио преглед досадашњих истраживања, типологизацију основних карактеристика простора приобаља, дефинисање и анализу препорука за унапређење идентитета градова првенствено трансформацијом приобаља на конкретним примјерима одабраних градова, кандидат је извео закључке којима је потврдио полазне хипотезе. Све то је поткријепљено бројним табеларним, графичким и фото прилозима, обимном библиографијом и цјеловитим научним апаратом.

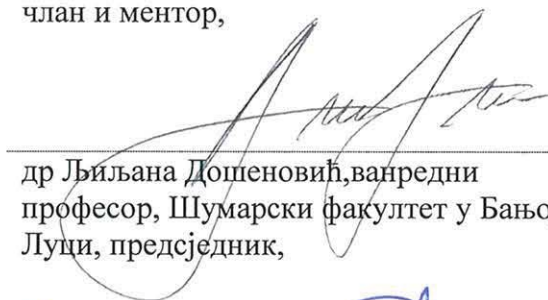

Комисија је укупан рад кандидата, како у дијелу изношења резултата истраживања, тако и дијелу типолошке систематизације препорука и резултата научног истраживања датих на основу упоредне анализе одабраних градова, оцијенила као вриједан допринос научном проучавању простора приобаља и идентитета градова на посматраном подручју.

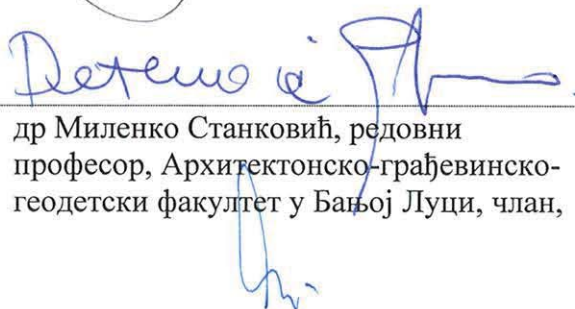
Комисија сматра да се докторска дисертација мр Малине Чворо, под насловом „ТРАНСФОРМАЦИЈА ПРИОБАЉА У ФУНКЦИЈИ УНАПРЕЂЕЊА ИДЕНТИТЕТА ГРАДОВА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ И БИХ“ може у цјелости прихватити и предлаже да се спроведе процедура до заказивања јавне одбране.

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. др Владан Ђокић, редовни професор,
Архитектонски факултет у Београду,
члан и ментор,

2. др Љиљана Дошеновић, ванредни
професор, Шумарски факултет у Бањој
Луци, предсједник,

3. др Миленко Станковић, редовни
професор, Архитектонско-грађевинско-
геодетски факултет у Бањој Луци, члан,

ИЗДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ: Члан комисије који не жели да потпише извјештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извјештај образложење, односно разлог због којих не жели да потпише извјештај.